

„A médiaélményt nem elfedni, hanem felfedni kell!”

Beszámoló A média hatása gyermekekre és fiatalokra címmel megrendezett VI. Nemzetközi Médiakonferenciáról (Balatonalmádi, 2011. szeptember 26–28.)

A Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat (1) – a továbbiakban NGYSZ – és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság hatodik alkalommal rendezte meg azt a tanácskozást, melynek középpontjában a gyermekek, fiatalok és a média állt. A konferencián médiakutatók, médiaszabályozással foglalkozó szakemberek és médiatartalmak előállítói vitatták meg az új médiumokkal kapcsolatos aktuális tennivalókat.

Az NGYSZ az európai Safer Internet Plus (2) programban tudatosság-növelő központként vállalta a gyermekek, szülők, tanárok és a döntéshozók felvilágosítását, illetve célul tűzte ki a program népszerűsítését. Ehhez minden eszközt igénybe véve – úgymint elektronikus és nyomtatott kiadványok, pályázatok, fórumok, rendezvények és szakmai konferenciák – arra törekszik, hogy felhívja a társadalom figyelmét a biztonságos internethasználat fontosságára, és tudatosítsa a világháló veszélyeit.

A balatonalmádi konferencia résztvevői – bár különböző véleményen voltak az internet, a Facebook, a mobiltelefon veszélyeinek megítélésében – abban egyetértettek, hogy meg kell ismerni az új kommunikációs eszközöket, a velük kapcsolatos változatos és állandó megújulásban lévő kommunikációs formákat, és empirikus kutatási módszerekkel kell feltárni az új médiumok komplex hatásait. Az előadások többségének középpontjában az új médiumok használatának módja, célja és infrastrukturális hátterének bemutatása állt, igen gyakran nemzetközi eredményekkel összehasonlítva a hazai adatokat. A teljesség igénye nélkül idézünk néhányat ezek közül.

Az új médiahasználat jellemzői 2011-ben

Kósa Éva és László Miklós az *Együtt - egyedül* című előadásban egy 1998 óta folytatott – a tinédzserek és a média kapcsolatát feltáró – longitudinális kutatás újabb eredményeit közölte. A 2011-es vizsgálat középpontjában a 13–17 évesek internet- és mobilhasználatának feltárása állt, melynek során kvantitatív és kvalitatív kutatási módszereket egyaránt alkalmaztak. Sor került survey- és fókuszcsoporthoz, továbbá tanulói, tanári és szülői interjúkra, tartalomelemzésre és adatbázisok másodelemzésére is.

A hazai eredmények összevethetők az EU Kids Online (3) kutatás eredményeivel is. Tizenéveseink tömegkommunikációs eszközökkel való ellátottsága uniós szinten is kimagasló: a megkérdezettek kivétel nélkül rendelkeznek háztartásukban televízióval, és saját használatú mobilkészülékkel. A válaszadók 91 százaléka számára biztosított otthonában az internet-hozzáférés. A családok 59 százalékában adott az „okostelefon”, ezen belül 43 százalékban már a tizenéves is rendelkezik olyan készülékkel, mely képes a mobil internet-kapcsolat kialakítására.

A médiahasználat tekintetében a tizenéves korosztályban folytatódni látszik az a trend, hogy csökken a tévézésre fordított idő. Míg 2005-ben átlagosan 177, addig 2011-ben 134 percet szánnak a 13–17 évesek a televízióra. A fiatalok továbbra is a kereskedelmi

csatornákat preferálják. 2009-ben és 2011-ben is az RTL Klub állt az első helyen, a további dobogós helyeken tematikus könnyűzenei és ismeretterjesztő csatornák (National Geographic, Discovery Chanel, Music TV), illetve a TV2 állnak.

Míg a tévézésre kevesebbet, addig az internetre és a számítógépre több időt szánnak a tizenévesek. A világháló jelenti a fiatalok számára a társasági életet, a szórakozást, a magukról szerezhető információk szerzésének tárhelyét, és az iskolai feladatokat is innen oldják meg. Egyedül a napi eseményekről való tájékozódásban őrizte meg kiváltságos pozícióját a televízió.

A kutatókat a világ minden pontján évek óta foglalkoztatja a médiumokkal kapcsolatban a szülői mediáció, azaz milyen mértékben, módon és formában szabályozzák a szülők gyerekeik médiahasználatát. A 2011-es hazai vizsgálat szerint bármennyire is tartanak a szülők a médiumok vélt/valós káros hatásaitól, maguk nem avatkoznak be abba, hogy gyerekeik milyen tartalmakhoz, és mennyi időben férjenek hozzá.

Egyedül a mobiltelefonra szánt összeg esetében igazolható korlátozás: a válaszadók 51%-a jelezte, hogy szüleik megsabadják, mennyit telefonálhatnak. Azt hogy a gyerekek milyen célra használják telefonjaikat, a szülők 87 százaléka nem ellenőrzi, az együtt, családi körben folytatott tévézés is inkább a soha, vagy a ritkán gyakorolt tevékenységek körébe tartozik. A tizenévesek internetes közösséghez való csatlakozását 48 százalékban nem korlátozzák, 20 százalék szülői felügyelettel regisztrálhatja magát, 32 százalék pedig nem engedélyezi az ezeken az oldalakon történő regisztrálást.

Arra a kérdésre, hogy a 13–17 éves tanulók számára mi a legnagyobb büntetés, 58 százalékban a barátoktól való eltiltás válasz érkezett. Ez biztató, de ha jobban szemügyre vesszük az adatokat, akkor ez főként a középiskolás részmintára jellemző, ahol egyébként is ebben az életkorban jutnak elsődleges szerephez a véleményalkotó referencia- és kortárs csoportok.

A válaszadók 25 százaléka, jellemzően a lányok jelölték meg a mobiltelefonról való eltiltást mint a kiszabható legnagyobb büntetést.

A tizenévesek 10 százaléka gondolta úgy – főképp a fiúk –, hogy a számítógéptől való egy hetes tiltás számítana komoly büntetésnek, további 7 százalék számára a televízióról való kényszerű lemondás jelentene komolyabb megpróbáltatást. Ez főképp az általános iskolás korosztályra jellemző.

A kutatók vizsgálata kiterjedt a tanulók médiarealitására is. A válaszadók leginkább a szüleik által elmondottakban bíznak meg: 68 százalékban jelölték meg a „mindig elhiszem, amit a szüleim mondanak” választ, és további 27 százalékban a „többnyire elhiszem” választ. Magas presztízse van a tanároknak is: a válaszok 35 százalékában a „mindig”, 49 százalékában a „többnyire elhiszem, amit a tanárok mondanak” opciók kerültek kiválasztásra. A tömegkommunikációból szerzett információkban ugyanakkor a tanulók kevésbé bíznak, csökken a hitelességük. A hírműsorok tartalmát a diákok 27 százaléka mindig, 58 százaléka többnyire, az interneten hozzáférhető tartalmaknak 6 százalékát mindig, 40 százaléka többnyire, 46 százalékban pedig többnyire nem hiszi el.

A média, mint oktatási tartalommal kapcsolatban az a megállapítás tehető, hogy a tanárok óráikon nem tudják elkerülni a médiát mint témát. A válaszadók 10 százaléka

---

Míg a tévézésre kevesebbet, addig az internetre és a számítógépre több időt szánnak a tizenévesek. A világháló jelenti a fiatalok számára a társasági életet, a szórakozást, a magukról szerezhető információk szerzésének tárhelyét, és az iskolai feladatokat is innen oldják meg. Egyedül a napi eseményekről való tájékozódásban őrizte meg kiváltságos pozícióját a televízió.

---

jelölte meg, hogy az iskolában gyakran, 55 százalék, hogy néha, 34 százalék pedig hogy soha nem hallott még az iskolai tanórán a médiáról.

A tizenévesek magabiztosan nyilatkoznak a számítógéppel kapcsolatos technikai tudásuk színvonaláról. A válaszadók 46 százaléka gondolja azt, hogy technikai szinten többet tud az internetről, mint a szülei. 36 százalék érzi úgy, hogy ha kicsit is, de mégis többet ért az internethez, mint a szülők, 18 százalék vélekedik úgy, hogy ez nem fedi a valóságot. Ezek az adatok uniós összehasonlításban 36, 31, illetve 33 százalék. (4)

A 13–17 évesek körében a 2009-es vizsgálathoz képest 20 százalékkal nőtt a közösségi oldalakra gyakran fellépők aránya. A Facebook hivatalos oldala szerint a világ 750 millió regisztrált tagjának 1/3-a mobiltelefonról csatlakozik a közösségi fórumra, ami valószínűleg nagymértékben lendítette a honlap népszerűségén. A magyar Facebook-felhasználók száma 3.548.640, a lakosság 35,5 százaléka regisztrálta magát ezen a közösségi oldalon. A tizenévesek körében is ez a legkedveltebb fórum, a válaszadók 85 százalékának van itt adatlapja. Európai összehasonlításban nézve több a magyar fiatalok ismerőseinek száma ezen a közösségi oldalon, mint más európai tagállamból származó tizenévesnek. A magyar kutatás szerint az aktív, rendszeres facebookosok inkább lányok, és ők a kevésbé jó tanulók.

Az EU Kids Online vizsgálat szerint a rendszeres Facebook-használó tinédzserek önimádóbbak, nárcisztikusabbak társaiknál, agresszívabbak, antiszociálisabbak, többet hiányoznak az iskolából. Jellemzi őket a FOMO-szindróma (5) („fear of missing out”), azaz rettegnek attól, hogy lekéssenek valamiről az életben. Egyik buliból mennek a másikba, de képtelenek jól érezni valahol magukat.

László Miklós előadásában közölt néhány pozitív eredményt, melyet a Pew Research Center (6) 2011-ben folytatott kutatás tárt fel. Az amerikai vizsgálat szerint a Facebook aktív használata fejleszti a szolidaritást, az összetartozás érzetét, a közösség irányában érzett bizalmat. A ’multitask’ (7) személyiség – aki egyszerre több tevékenységet végez párhuzamosan, és képes arra, hogy gyorsan váltson az egyes tevékenységről a másikra – az átlagnál jobban bízik barátaiban, többet találkozik velük, szorosabb az offline (valós) személyes kapcsolat közöttük.

Az előadás további érdekessége egy kérdésre – miszerint a válaszadó el tudja-e képzelni, hogy örökre külföldön telepedjen le – adott válasz volt. 2011-ben a tanulók 30 százaléka igent mondott erre a kérdésre – ez a szám 2009-ben még 26 százalék volt –, és ezek a tanulók jellemzően a magasabb szociális státuszú családok, és a több nyelvet beszélő tanulók köréből kerültek ki.

Antalóczy Tímea *A médiaszocializáció alapjai* című előadásában egy óvodás mintára épülő pilot study vizsgálat eredményeit mutatta be. Ennek során 92 fő (52 fiú és 40 lány) 3 és 6 év közötti kisgyermeket vontak be a fókuszcsoporthoz és rajzelemzésre épülő kutatásba. A fókuszcsoporthoz vizsgálat során az óvónők irányították azt a strukturálatlan kérdéssort, amelyet a kutatók állítottak össze. A beszélgetések során olyan témákat érintettek, mint hogy mikor és mennyit találkoznak médiumokkal, hogyan használják, kivel együtt. A vizsgálat során a kutatók képet kaptak arról, hogy az óvodások miként határozzák meg saját szavaikkal a médiumokat, vannak-e félelmeik ezekkel kapcsolatban.

A kisgyermeket az óvodában arra is megkérték, hogy rajzolják le, hogy mit szeretnek a világon legjobban csinálni. Itt a fő vizsgálati szempont az volt, hogy milyen gyakorisággal kerül elő a média téma.

A kutatás tapasztalatai szerint már az óvodás gyerekek is magányos tevékenységként használják a médiumokat. Jellemzően mesecsatornákat, természetfilmeket és sportműsorokat néznek, és a kicsik 80 százaléka maga irányítja a csatorna kiválasztását. A félelmetes és ijesztő tartalmakkal kapcsolatban a híradót nevezték meg. Félelmeik abból adódtak, hogy tudták, az ebben a műsorban látottak a való élettel kapcsolatosak. A 3–6 éves gyerekek nagyon tájékozottak az interneten folytatható tevékenységekkel kapcsolatban.

Kiderült ez abból, hogy fel tudták sorolni, mit csinálnak szüleik a számítógépen: levelet írnak, dolgoznak, filmet néznek, unalmas képeket, információkat keresnek.

A rajzelemzés alapján megállapították a kutatók, hogy az „alkotások” 2/3 nincs kapcsolatban a médiumokkal. Alapvetően a játék, a sport, a mozgásos tevékenységek dominálnak rajtuk. Antalóczy Tímea előadásában kifejtette, hogy az itt ismertetett kísérleti kutatás egy nagyobb – hasonló életkorú gyerekekkel folytatott – vizsgálat részét képezi.

Ságvári Bence *Helyünk a világban. A gyerekek internethasználatának kockázatai. Egy nemzetközi kutatás eredményei* című előadásában az EU Kids Online (8) II. kutatás néhány eredményének közlésére vállalkozott.

A kvantitatív vizsgálat során vizsgálták az európai 9–16 éves gyerekek internethasználatát, digitális irástudásuk jellegzetességeit, a személyiségi jogaikkal kapcsolatos nézeteiket, vélekedéseiket, és a biztonságuk megőrzésére tett gyakorlataikat. Az adatok felvételére 2010 tavaszán került sor, a kielmézés az elmúlt év nyarán megtörtént. A rétegzett, véletlen mintavétel segítségével 9 és 16 év közötti (N=23.420) internethasználó gyermek és szülő töltötte ki a kérdőívet.

Ságvári Bence a médiakonferencián elhangzott előadásában tíz olyan általánosnak tűnő állítást fogalmazott meg, amelyek a kutatási eredmények birtokában mindenképp finomításra szorulnak. Ezek közül most néhányat emelünk ki.

Általánosan elfogadott az az állítás, miszerint a tizenévesek (az ún. digitális bennszülöttek) tömege képes saját tartalmak előállítására. A vizsgálat eredményei azonban nem igazolják ennek valóságtartalmát. Magyarországon a válaszadók 42 százaléka – ez az unióban 38 százalékra tehető – foglalkozik fotó-, videó-, zenefájlok megosztásával. A hazai fiatalok 29 százaléka szán időt arra, hogy virtuális karaktereket hozzon létre – ez magasabb, mint az uniós átlag, amely 18 százalék. Blog írására a tanulók 5 százaléka szán időt, míg az unióban ez az átlag 10 százalék. Bár az itt felsorolt mutatók esetében komoly háttérváltozónak számít az életkor, mégis kijelenthetjük, hogy a gyerekek többsége még mindig a készen kapott tartalmakat részesíti előnyben, és kevésbé érdeklik a digitális térben a kreatív, az alkotó tevékenységek.

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy téves az a szülői vélekedés is, mely szerint nem kell féltetni a gyereket attól, hogy a szülő tudta nélkül tagja lehet egy közösségi fórumnak, hiszen 13 éves kor alatt nem regisztrálhatja magát. A vizsgálat szerint a 9–12 éves magyar tanulók 51 százaléka tagja a Facebook közösségi oldalnak, ami az Unió viszonylatában 38 százalék. Ez kizárólag úgy történhet meg, hogy a gyerekek nem – vagy hiányosan – adták meg a valós életkorukat a bejelentkezéskor.

Finomítani kell azon az állásponton is, mely szerint a tizenévesek többsége a digitális környezetből a szexuális vagy pornó tartalmakat tölti le. Az adatok szerint a hazai diákok esetében 18 százalékra, míg európai viszonylatban 23 százalékra tehető a válaszadók azon átlaga, akik láttak már szexuális tartalmú képeket online/offline formában.

Nem állja meg a helyét az az állítás sem, mely szerint a digitális környezetben zaklatók – ennek formái például személyiségi jogokkal kapcsolatos visszaélés, nem kívánt tartalom megjelenítése, személyes adat engedély nélküli nyilvánosságra hozatala, kéréstlen hívás, üzenet küldése, stb. – a „rosszak”, a zaklatottak pedig az áldozatok. A vizsgálat eredményei szerint ugyanis az online/offline zaklatók – uniós átlagban 60 százalék, a hazai válaszadók 50 százaléka – maga is volt már áldozata zaklatásnak.

Az sem igaz, hogy a gyerekek a világhálón előszeretettel ismerkednének idegenekkel. Az EU Kids II. kutatás szerint a 11–16 évesek 87 százaléka azokkal tart rendszeres kapcsolatot, akikkel a valós (offline) életben is személyes ismeretséget ápol. A gyerekek negyede rendelkezik olyan online kapcsolattal, akivel még soha nem találkozott. A személyes kapcsolatfelvétellel 9 százalékban kerül sor, de jellemzően az első találkozóra sem egyedül ment el a válaszadó.

A szülők szerint megnyugtató, ha a számítógépet jól látható helyen, mondjuk a nappaliban helyezik el, mert így kontroll alatt lehet tartani a gyerek számítógép-használatát. A vizsgálat szerint a magyar diákok 36 százaléka a barátok otthonában – ez uniós átlagban 53 százalék – , illetve mobiltelefonról is internetezik. Az „okostelefon” internetes használata a hazai diákok 24, az Európai Unió diákjainak 33 százalékára jellemző. A hazai tanulók 20, az uniós diákok 28 százaléka képes arra, hogy megváltoztassa az otthoni gépen a szülők által beállított adatszűrőket, továbbá itthon a gyerekek 26 százaléka vállalta fel, hogy képes figyelmen kívül hagyni a szülőkkel közösen kialakított, a média-használatra vonatkozó szabályokat. Ez az adat uniós átlagban 38 százalék.

Fromann Richárd *Magára hagyott generációk – avagy mit kezdünk az online (szerep) játékokkal?* című előadásban arra a kérdésre keresett választ, hogy miként jellemezhetők azok a felhasználók, akik online formában érdeklődnek a szerepjátékok (MMORPG) és stratégiai játékok (MMO-FPS) iránt. Bevezetőjében különválasztotta az X, Y és a Z generáció tagjait, majd rátért arra a kutatásra, melynek adatait 2011 márciusában vette fel. Mintegy 12.425 fő válaszolt az online kérdőívre, átlag életkoruk 28 év volt. A megkérdezettek átlagosan 2,5 éve játszanak online formában. Jellemző, hogy a szerepjátékot kedvelők átlagéletkora 21 év, a stratégiai játékok iránt vonzódók inkább ennél idősebbek, és a 30-as éveikben járnak. Napi átlagot tekintve 3 órát töltenek a számítógépeik előtt a játékosok. A válaszadók esetében a kutató négy korcsoportot alkotott. Ezek a következők:

44+ (a 44 év feletti játékosok),

25–44 év közöttiek,

17–24 év közöttiek,

17 év alattiak.

A kutató igyekezett összefüggést keresni az online játékok használata és egyéb kommunikációs formák között. Adatai alapján elmondhatjuk, hogy a 44+ korcsoport jellemzően több funkcióval használja a mobiltelefonját, mint a fiatalabbak. Napi 2–3 hívást indítanak, és számítógépükről 2–4 e-mailt is küldenek ismerőseiknek. Minél fiatalabbak a válaszadók, annál ritkábban használnak mobilkészüléket, és elektronikus levél formában sem küldenek üzenetet. Kizárólag Facebook, MSN vagy Skype használatát preferálják egymás között. A válaszadók offline barátainak száma – életkortól függetlenül – átlagban 2–3, és nincs különbség közöttük az online barátok számában sem, átlagban 1 személyt említenek meg. A kutató az esetleges addikció iránt is érdeklődött. Úgy tette fel a kérdést, hogy családi vagy baráti programon szokott-e gondolkodni, töri-e a fejét valamilyen online játékon? A válaszadók 51,8 százaléka a nem választ, 41,9 százalék a néha, 6,3 százalék pedig a sokszor választ jelölte meg. Nem jellemző, hogy társasági együttlét során eszébe jutna egy online játék a 44+ korosztályra, ugyanakkor minél fiatalabb korosztályhoz tartozott a válaszadó, annál inkább foglalkoztatja ilyen eseményeken például a játék egy újabb megoldási módja. A kutató arra a kérdésre is választ keresett, hogy a személyiség milyen dimenzióira gyakorol hatást a rendszeres online játék. Az eredmények szerint főképp a csapatmunka, a kommunikációs és a problémamegoldó készségek és képességek terén igazolható pozitív korreláció.

A médiaszabályozás gyermekekkel kapcsolatos változásai

Szalai Annamária, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (a továbbiakban NMHH) elnöke *Új médiatörvény – lehetőségek és eredmények a szabályozás terén* című előadásában a 2010. évi CVXXXV. tv. – a „Médiaalkotmány” – médiatartalmakkal és médiaszolgáltatásokkal kapcsolatos újításait mutatta be hallgatóságának, külön kitérve a kiskorúak védelmére.

A testület elnöke szerint alapvető változás, hogy a törvény platformsemleges, nem tévét vagy rádiót, hanem az audiovizuális tartalmakat szabályozó rendszert alakítottak ki,

ami számos területen hatékonyabb jogérvényesítést tesz lehetővé. Azért is volt fontos, hogy új szemléletű szabályozást alakítsanak ki, mert a hagyományos média háttérbe szorulni látszik, a gyerekek és fiatalok életét egyre inkább az interneten és az „okostelefonon” át elérhető tartalmak határozzák meg. Az elnök ígérete szerint szigorú és következetes döntésekkel fognak érvényt szerezni a kiskorúak védelmében hozott szabályoknak. Munkájukban a törvények következetes alkalmazását és a törvényeken túli felelősségvállalást tartják fontosnak.

A Médiaalkotmányban sikerült kellően differenciálni a korhatárokat, ezért láthatjuk a képernyőn a 6, a 12, 16 és a 18 éves korosztályra vonatkozó piktogramokat. Külön örömet jelentett a törvényalkotók számára, hogy az úgynevezett gyermekbarát piktogrammal a jövőben olyan tartalmak jelölhetők meg, amely esetén a szülő bátran magára hagyhatja gyermekét a televízió előtt.

A hatályos jogszabály az is lehetővé teszi, hogy bármely műsorszolgáltató kérésére a Médiatanács előzetesen besorolja az adott műsortípust a megfelelő korhatár szerinti kategóriába, megelőzve ezzel a problémás klasszifikációt. A médiahatóság elnöke – a médiaalkotmány megsértése esetén – kiszámítható, arányos és differenciált szankciókat ígért. A Médiatanács arra törekszik, hogy ezek mértéke valóban visszatartó erővel bírjon. Szalai Annamária itt utalt arra a 300 millió forintos bírságra, amelyet a Való Világ IV. széria után kellett kifizetnie a forgalmazó kereskedelmi műsorszolgáltató csatornának. A testület elnöke szerint ennek az összegnek is szerepe lehet abban, hogy a reality-show újabb szériája este 9 óra után kerül adásba.

A médiahatóság és a Médiatanács különböző kiadványaival (például *Láss, ne csak nézz! Használd okosan a médiumokat!*; *Dönts okosan a világhálón is!*; *DUE lapok* stb.) és programjaival (például Diákpárlament) is arra törekszik, hogy a fiatalokat tudatos média-felhasználókká tegyék.

Az NMHH elnöke bemutatta a konferencia résztvevőinek az Internet Hotline felületet, amelyet a jogsértő tartalmak bejelentésére fejlesztettek. Ezen a honlapon lehetőség van arra, hogy a felhasználók jelzéssel éljenek a hatóság felé, ha:

- erőszakos, félelmet keltő tartalommal,
- pedofil, pornográf képekkel,
- rasszizmussal, faj- és idegengyűlölettel,
- szélsőséges politikai nézettel, terrorizmussal,
- hozzájárulás nélkül közzétett tartalommal,
- bűnelkövetésre vagy kábítószere való ösztönzéssel,
- online térben való zaklatással,
- vírusokkal, kémprogramokkal találkozna.

Dr. Révész Balázs, az Országgyűlési Biztos Hivatalának munkatársa *Gyermekek adatainak védelme az internet világában* címmel tartott előadást, melyben többször hivatko-

---

A Nemzetközi Médiakonferencia végén a résztvevők egy közös nyilatkozatban összegzik a rendezvény tapasztalatait, és ajánlásokkal élnek, bízva a széles körű társadalmi összefogásban. Idén fontosnak tartották megfogalmazni annak szükségességét, hogy az óvó-, tanító- és tanárképzés, illetve továbbképzések kötelező eleme legyen a médiával kapcsolatos ismeretek oktatása. Szükségesnek tartják továbbá, hogy az állam biztosítsa a pedagógusok számára azokat a feltételeket – internetelérés és eszközellátottság tekintetében –, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy maguk is lépést tartsanak a digitális technika fejlődésével.

---

zott az EU Kids Online felmérés adataira, párhuzamot vonva a hazai helyzettel. Néhány érdekesség:

- A hazai 9–16 éves gyerekek 63 százaléka aktív internetfelhasználó, és a szám az életkorral növekszik.

- A tanulók 58 százaléka naponta használja a világhálót.

- A gyerekek 66 százaléka rendelkezik saját profillal közösségi oldalon – ez az Európai Unióban átlagosan 59 százalék.

- A magyar tanulók 55 százalékanak a profilja nyilvános – az Európai Unióban ennek átlaga 28 százalék. Ezekben az oldalakon Magyarországon 31 százalékban van lakcím és telefonszám is feltüntetve, ami az Európai Unió átlagában csupán 14 százalék.

Némileg megnagyító adat, hogy a magyar fiatalok 87 százaléka esetében a valós életben is ismert emberek szerepelnek a közösségi oldalakon, és mindössze 12 százalékban szerepelnek olyanok, akikkel csupán online formában tartják a kapcsolatot. A magyar jogalkotók új szabályozása alapján a 18. életévig a kiskorúak nem jelenhetnek meg a publikus keresési listákon még akkor sem, ha ők más funkciót jelölnek meg az adott online felületen.

Pap Gyula László, a Magyar Nemzeti Bank informatikai szolgáltatások vezetője *A biztonságos netes bankolás* címmel tartott előadást, melyben hangsúlyozta, hogy a bankkártya kezelésére is meg kell tanítani a gyereket. Találó volt az a gondolat, mely szerint „Az internetes vásárlás kényelmes, mert minden elérhető, és veszélyes, mert minden elérhető.” Minden pénzügyi tranzakció lebonyolításánál fontos, hogy felhasználói szinten tudatos legyen a viselkedés. Milyen fenyegetettséggel kell számolni az internetes pénzügyek esetében? Az előadó szemléletes példákkal adott választ a kérdésre:

A számítógép esetén a következő veszélyekkel lehet számolni: kémprogramok alkalmazásával a felhasználó viselkedését meg lehet figyelni; a „trójaiak” használatával hasznosnak álcázott, ártó kódokkal be lehet jutni adatbázisokba; vírusok segítségével adatlopást, adatvesztést lehet elérni.

A felhasználó személyes adataival kapcsolatban: illegális adatcsere, internetes bűnözés, nem kívánt tartalom megjelenítése, személyes adatok nyilvánossá tétele, rágalmozás, becsületsértés, közösség elleni izgatás, stb.

A biztonság kapcsán: adathasználat, kérértlen levelek, személyiséglopás, bankkártya-ügyek, stb.

Az előadó felvázolta annak lehetőségét is, hogy mit lehet tenni ezek ellen a veszélyek ellen. Hangsúlyozta a különböző védelmi rendszerek fontosságát (pl. tűzfalak, folyamatos biztonsági és vírusvédelmi frissítések, stb.), és a személyes adatok védelmére való odafigyelést. Az informatikai szakember bemutatta a hallgatóságnak a www.mnb.hu honlapot, mely felületen a tartalomszolgáltatók azt a célt tűzték ki maguk elé, hogy megpróbálják elterjeszteni, és magasabb szintre emelni a pénzügyi kultúrát. A fentebb megnevezett honlap „pénziránytű minisite” menüpontjának segítségével az online források iránt érdeklődő fiatalokat is megszólítják. Esetükben alakítani szeretnék a tudatos és felelős pénzügyi döntéshozatal képességét, az anyagi öngondoskodás és személyes felelősség fontosságát, és növelni a háztartásokkal kapcsolatos pénzügyi tájékozottságot.

Pál Tamás, a BRFK Gazdaságvédelmi Főosztály Számítógépes Bűnözés Elleni Alosztályának őrnagya *Az internetes bűnüldözés hazai helyzete 2011* címmel tartott előadást. A bevezetőjében megnevezte a 'cyber crime' különböző típusait, úgymint az online térben elkövetett bűncselekményeket (például adatlopás), a digitális adatokkal kapcsolatos jogellenes tevékenységeket (például szerzői jogokkal kapcsolatos jogsértések) és a bűncselekmények alkalmával használt „high-tech eszközöket”, amelyekből hasznos adatok nyerhetők a nyomozás során.

Az előadó felsorolta azokat a hazai szervezeteket, amelyek hatáskörük tekintetében érintettek az online bűncselekmények felderítésében. Ide tartozik a Nemzeti Nyomozó

Iroda Bűnügyi Főosztály Csúcstechnológiai Bűnözés Elleni Osztálya, a BRFK Gyermekek és Ifjúságvédelmi Osztálya, a BRFK Bűnmegelőzési Osztálya, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (az ő jogkörük a szerzői jogokkal kapcsolatos felderítés) és a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság is. A hatékony felderítést több tényező nehezíti: a fent megnevezett szervezetek esetében nem pontosan rendezettek az eljárási hatáskörök, gyakoriak az átfedések, hiányzik a nyomozati szakaszban a csoportok közötti együttműködés. Jogi értelemben a 'cyber crime' esetében alacsonynak mondhatók a büntetési tételek, ez sem bír visszatartó erővel. További problémát jelent, hogy az online bűncselekmények elkövetői magas szintű technológiai tudással és infrastruktúra tekintetében is csúcstechnológiával ellátottak, ezzel a hazai bűnüldözés nehezen tud lépést tartani. A büntetőeljárások tapasztalataiból leszűrhető, hogy a fiatalok elkövetőként és áldozatként is felülreprezentáltak az online bűncselekményekben. Ennek oka abban kereshető, hogy hiányzik belőlük az egészséges gyanakvás, és nagyon gyakran azt sem képesek megérteni, hogy a cybertérben folytatott tevékenységeikkel kiknek milyen kárt okoznak, és annak milyen következményei lesznek.

Oláh László a BRFK Bűnmegelőzési Osztályának őrnagya az *Iskolai internetbiztonsági prevenció programok – a rendőrség szerepe a felvilágosításban* címmel tartott előadást. Röviden szólt a hazánkban 1992 óta működő D.A.D.A. programról (9), majd rátért „Az Iskola rendőre” program tapasztalatainak ismertetésére. (10) A három éve indított projekt iránt egyre nagyobb az oktatási intézmények érdeklődése, főképp annak tudatában, hogy a tizenévesek milyen mértékben, milyen céllal és mennyi időt szánnak a világháló, és ezen belül is a közösségi fórumok használatára. Az iskolák és a szülők is azt várják a Bűnmegelőzési Osztály munkatársaitól, hogy – lépést tartva a technológia és az új kommunikációs formák változásaival – a foglalkozások keretében főképp az internet veszélyeire és a biztonságos adatkezelés technikáira készítsék fel a gyerekeket, illetve kapjanak a rendőrségtől ahhoz is segítséget, hogy hová, kihez forduljanak olyan esetekben, amikor áldozataivá válnak online bűncselekményeknek.

Újdonságok, civil kezdeményezések a médiapedagógiával kapcsolatban

A konferencia résztvevői üdvözölték azokat a civil kezdeményezéseket, amelyek a formális, iskolai keretekben folyó médiaoktatás számára is új, és izgalmas utakat nyitnak meg. Ezek a projektek a tanulók és a tanárok számára is jellemzően digitális formában elérhető játékos foglalkozások, amelyek célzott irányban gyakorolnak fejlesztő hatást a gyerekek digitális írástudására, tudatos médiahasználatára, és médiaértésére. Egyik legismertebb példája ennek a MédiaSmart program.

Pócsik Ilona *Út a médiaértéshez a digitális világban. Médiaoktatás – médiaértés* című előadásában bemutatta hallgatóságának a Médiatudor oktatási program továbbfejlesztett digitális változatát. A Média Smart Digitális Világ I. számú modell annak a Digital Adwise nevű – az Egyesült Királyságban, Hollandiában és Németországban már bevezetett – oktatási anyagnak a magyar változata. Jelenleg folyamatban van annak a magyar verziónak a kidolgozása, mely a 6–12 éves korú gyerekek médiaoktatását szolgálja. Célja fejleszteni a tanulók médiaértését, médiatudatosságát és segíteni a médiumok hatékony használatát. Az új médiaoktatási program – melyben hangsúlyosabb szerepet kap az internet, a digitális médiumok, a mobilkommunikáció, a kereskedelmi üzenetek, az internetes reklámok, a blog készítése és tervezése, a netes kapcsolatok, és a kreatív online tevékenységek – 12 leckéből áll, ezek feldolgozását tanári segédkönyv és szülőknek szóló tájékoztató anyag is segíti. Az online felületen 18 feladatlap lesz elérhető, melynek letöltésére 2012-től lesz lehetősége a regisztrált szakembereknek. A projekt sikeréhez széles körű társadalmi összefogás szükséges, ebben partnernek kell lennie a média külön-

böző szervezeteinek, az oktatásnak, a szakhatóságoknak, a szakmai és egyéb civil szervezeteknek is.

A konferencia hallgatósága idén találkozott először a Magyar Gyermekkulturáért Közhasznú Alapítvány által fejlesztett www.egyszervolt.hu honlappal. (11) Ez a felület a Nemzeti Alaptanterv elvárásaihoz igazodva 6 tantárgy digitális oktatási segédanyagait tartalmazza. A játékos oktatás lehetőségét az 1–4. osztályban tanító tanárok számára teszi lehetővé. A feladatgyűjtemények tankönyv függetlenek, ezek tanórákon és azon kívül is használhatók, egy-egy tárgyhöz legalább 5 feladatciklust rendelve. A tanárok számára rendelkezésre álló módszertani segédanyagok alkalmasak arra, hogy a feladatgyűjteményeket hatékonyan használják, és komplett óravázlatok is letölthetők az online felületről. A weboldal számos egyéb foglalkoztatási lehetőséget nyújt az érdeklődők számára. A „microsulí” a Microsoft céggel közösen fejlesztett ki egy olyan oldalt, melynek célja, hogy olyan programok játékos elsajátítását könnyítse meg a felhasználó gyerekek számára, mint az Excel, a Word, vagy mint egy csillagvizsgáló program. De lehetőség nyílik arra is, hogy a kiskorú játékos formában ismerkedjen a biztonságos közlekedéssel, vagy 7 mérföldes digitális országjárás keretében hazánk tájegységeivel, városaival, lakótelep-üléseinek érdekességeivel, és nevezetességeivel. Itt a felhasználóknak arra is van lehetősége, hogy újabb adatokat töltsön fel egy-egy város, helység már szereplő adatbázisába, kiegészítve azokat további hasznos információkkal, tudásanyaggal.

A Nemzetközi Médiakonferencia végén a résztvevők egy közös nyilatkozatban összegzik a rendezvény tapasztalatait, és ajánlásokkal élnek, bízva a széles körű társadalmi összefogásban. Idén fontosnak tartották megfogalmazni annak szükségességét, hogy az óvó-, tanító- és tanárképzés, illetve továbbképzések kötelező eleme legyen a médiával kapcsolatos ismeretek oktatása. Szükségesnek tartják továbbá, hogy az állam biztosítsa a pedagógusok számára azokat a feltételeket – internetelérés és eszközellátottság tekintetében –, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy maguk is lépést tartsanak a digitális technika fejlődésével. Felhívták a figyelmet továbbá arra is, hogy a civil szféra szervezeteinek a gyermekek védelme és médiatudatosságuk elősegítése érdekében végzett munkáját az állam megfelelő források biztosításával támogassa. Szükséges továbbá, hogy a civil szervezeteknek nyújtott állami támogatások odaitélésére dolgozzon ki, és működtessen egy megfelelő kvalifikációs rendszert. A konferencia résztvevői javasolták, hogy az állam – egyéb források mellett – a Médiaalkotmány a gyermekek védelmére vonatkozó szabályainak megszegése miatt kiszabott bírságokból befolyó összegeket kifejezetten e célra fordítsa.

Jegyzet

(1) A Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat 1990-ben alakult, 1998 óta kiemelten közhasznú szervezetként működik. Célja a fizikailag sérült, az árva és más rászoruló gyermekek felkarolása, életkörülményeik javítása, jövőjük megalapozása, valamint hatékony fellépés a gyermekvédelemmel és egyéb, fiatalokkal kapcsolatos kérdésekben (www.gyermekmento.hu).

(2) A Safer Internet Program célja az EU által közzétett értékrenddel összhangban az internet és online technológiák használatának biztonságosabbá tétele különösen a gyerekek számára, és a jogellenes, valamint káros tartalom elleni küzdelem hatékonyságának biztosítása. A szervezet szeretné elérni, hogy az uniós országokban minél több internethasználó böngészessen biztonságos körülmények között, illetve, hogy probléma esetén az érintettek tudják, kihez fordulhatnak (www.saferinternet.hu).

(3) http://www.ithaka.hu/news/2010/10/25/EU_KIDS_Online_nemzetkozi_jelentes

(4) www.eukidsonline.hu

(5) Az internetfüggőség elterjedésével és a közösségi netezés megjelenésével hozható összefüggésbe ez az egész világra kiterjedő nyugtalanság (http://zipp.hu/kultura/2011/03/27/uj_nepbetegseg_utotte_fel_a_fejet).

(6) <http://pewinternet.org/>

(7) Multitaszk: több feladat egyidejű végrehajtása.

(8) Az EU Kids Online I. kutatás 2006–2009 között zajlott, 21 európai ország együttműködésével. A projekt koordinátora a London School of Economics, szakmai vezetője Sonja Livingstone. A kutatás arra kereste a választ, hogy az unióban élő gyerekek milyen kockázatokkal, veszélyekkel találkozhatnak és talál-

koznak a világhálón, és hogy ezeket hogyan tudják maguk, vagy szüleikkel együtt kezelni. Az EU Kids Online II. kutatás 2009-2011 közötti kutatást jelent, 25 ország részvételével. Magyarországról az ITHAKA Nonprofit Kft. csatlakozott a vizsgálathoz, Galác Anna, Rét Zsófia és Ságvári Bence vezetésével.

(9) A D.A.D.A. (Dohányzás–Alkohol–Drog–AIDS) a Magyar Rendőrség általános iskolai ifjúságvédelmi, bűnmegelőzési programja. A D.A.D.A. Program 1992-ben indult kísérleti jelleggel. A testület felismerte, hogy a rendőrségnek „van keresnivalója” a fiatalok szervezett közösségeiben, mégpedig nemcsak a hagyományos – pusztán a tájékoztatásra, informálásra szorító, alkalomszerű – rendőrségi osztályfőnöki órákkal, hanem egy jól felépített, pedagógiai és célirányos nevelő tartalmat közvetítő komplex megelőzési program oktatásával is (http://www.remet.hu/cms/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=48).

(10) Az ORFK 2008. szeptember 1-jével hirdette meg „Az iskola rendőre” programot, amely az eddigi tapasztalatok alapján nagymértékben segítette a gyermekek védelmére irányuló átfogó bűn- és balesetmegelőzési tevékenységet. A program másik célja, hogy a rendőrség közelebb kerüljön az ifjúsághoz és hatására „pozitív rendőrkép” alakuljon ki a gyermekekben, szülőknél és a pedagógusokban. Az elmúlt években 2672 alapfokú oktatási intézmény vett részt a projektben, a delegált rendőrök létszáma 2154 fő volt. A területi, illetve a helyi rendőri szervek 246 intézménnyel kötöttek együttműködési megállapodást és 85 középiskola jelezte, hogy csatlakozni kíván a programhoz (<http://www.szon.hu/nyiregyhaza/folytatodik-az-iskola-rendore-program/1777492>).

(11) www.egyszervoltalapitvany.hu

Herzog Csilla

Eszterházy Károly Főiskola, Kommunikáció- és Médiatudomány Tanszék

Engler Ágnes

Kisgyermekes nők a felsőoktatásban

Gondolat

A Gondolat Kiadó könyveiből